

УДК 351.83

**Мартиненко Володимир Федорович**

професор-емерит кафедри державного управління і місцевого самоврядування,  
Херсонського національного технічного університету,  
доктор наук з державного управління, професор

**ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА  
В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

*Анотація.* У статті проаналізовано постійні проблеми, що існують у різних галузях національного господарства України. Увагу акцентовано на тому, що різні проблеми зумовлюють потребу переходу від наздоганяльного методу управління до превентивного.

*Ключові слова:* виклики, національне господарство, Україна, наздоганяльний і превентивний методи управління.

**Мартыненко В.Ф. Взаимодействие государства и общества в  
Украине в контексте современных вызовов**

*Аннотация.* В статье проанализированы постоянные проблемы, существующие в различных отраслях национального хозяйства Украины. Внимание акцентировано на том, что различные проблемы вызывают необходимость перехода от догоняющего метода управления к превентивному.

*Ключевые слова:* вызовы, национальное хозяйство, Украина, догоняющий и превентивный методы управления.

**Martynenko V.F. Interaction of the state and society in Ukraine in the  
context of contemporary challenges**

*Annotation.* The article analyzes persistent problems that exist in various branches of the national economy of Ukraine. The emphasis is on the fact that various problems determine the need for transition from over-the-top management to preventive.

*Key words:* challenges, national economy, Ukraine, catch-up and preventive methods of management.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Держава і громадянське суспільство мають єдине поле взаємовідносин, характер яких значною мірою залежить від рівня інституціонального розвитку громадянського суспільства й держави. В Україні з початку встановлення незалежності взаємодія держави і громадянського суспільства відбувається на основі безсистемних, спонтанних, суб'єктивних, хаотичних дій сторін, що часто не зумовлені зовнішніми впливами.

У цьому контексті взаємодія держави і громадянського суспільства – це комплексна, інтегративна проблема, що розглядаються наукою державного управління, соціологією, правознавством, політологією, з розвитком інформатики – кібернетикою, психологією та іншими галузями науки.

Проблемами взаємодії держави і громадянського суспільства займаються різні галузі науки, що своєю чергою призводить до народження проблем, які виходять за межі окремих наук, що не вирішуються в чинних концепціях, системах, механізмах, параметрах, ресурсах і т. ін. Крім того, зміни, що здійснюються в усіх галузях національного господарства – економіці, екології, демографії, політиці, соціальній сфері, становлення громадянського суспільства, інформатики, техніці, роботизації, науці, технології, духовних, моральних сферах, на міжнародній арені, потребують адекватних інструментів їх осмислення та перетворення за допомогою вдосконалення державного управління в потрібні державі та громадянському суспільстві позитивні результати.

**Аналіз наукових досліджень і публікацій.** Проблемам взаємодії держави і громадянського суспільства в різних сферах надавали уваги В. Бакуменко, І. Бистряков, В. Геєць, М. Долішній, О. Іваницька, С. Кримський, С. Кравченко, В. Князєв, І. Лопушинський, П. Макаренко, А. Михненко, А. Пересада, І. Розпутенко, Ю. Сурмін, В. Федоренко, А. Чухно та багато інших учених. Фундаментальний внесок у розвиток взаємодії означених суб'єктів здійснено в «Енциклопедії державного управління», що була підготовлена в Національній академії державного управління при Президентіві України [1]. Це видання – перше й унікальне, що інтегрує світові досягнення у сфері державного управління й місцевого самоврядування, що мають стати науковим фундаментом цілісної системи державології в Україні на початку III-го тисячоліття. У ній започатковано

цілісну термінологічну систему державного управління й місцевого самоврядування в Україні.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** Практика взаємодії держави і громадянського суспільства в контексті сучасних реалій засвідчує, що теорія і практика науки докорінно розходяться як у фундаментальних основах держави, так і в її окремих напрямках (наприклад, запобігання і боротьба проти корупції, проведення земельної реформи). Фундаментальні висновки означеної енциклопедії не враховуються або ігноруються в механізмах взаємодії держави та громадянського суспільства на практиці, що призводить до банальних результатів, які є закономірними після «чергового удару граблів» по спробі побудувати незалежну сучасну державу.

**Формулювання цілей статті.** Завданнями статті є обґрунтування потреби переходу від наздоганяльного методу «граблезнавства» до превентивного методу взаємодії, що має забезпечити її безконфліктність з урахуванням викликів сьогодення для забезпечення системи гарантій щасливого життя її громадян.

**Виклад основного матеріалу.** Розбудова держави і громадянського суспільства в сучасних умовах здійснюється в епоху численних викликів, що мають концептуально інший характер. Проблеми взаємодії, які народилися останніми десятиліттями, неможливо розв'язати на базі концепцій, механізмів, систем, за яких вони утворилися.

**В економіці** здійснюються глобальні зміни. Трудова теорія вартості як база економіки ХХ століття змінюється цифровою вартістю, що призводить до глобальних проблем установлення ціни на інформаційні товари і послуги (наприклад, глобальні проблеми, пов'язані з крадіжкою інтелектуальної власності, розвиток інформаційної злочинності). Кардинальні зміни здійснюються в енергоносіях: нафта і газ, вугілля замінюються іншими відновлюваними, екологічно чистими джерелами, що призведе до змін,

наприклад, у машинобудуванні, особливо у двигунах внутрішнього згоряння. Ці та інші зміни в економіці мають кардинально трансформувати сучасне поняття держави та інтегративної науки про неї.

В **екології** глобальні зміни клімату сягають таких масштабів і катастрофічних наслідків, які жодна країна одноосібно усунути не може. Забруднення довкілля від діяльності людини сягає загрозливих масштабів в окремих державах і загалом на планеті. Особливої уваги заслуговують відходи ядерної енергетики (атомні електростанції, ядерна зброя). Крім того, є багато інших забруднювачів, які вже з кількості переходять у нову якість (так, в Україні немає річок, вода яких не забруднюється від промислової діяльності). Продуктивна територія держави зменшується від забруднення: 7% території України забрала Чорнобильська катастрофа, щороку збільшується територія, відведена під смітники (7%), що забруднюють повітря, воду, зменшують чисту територію держави.

У **демографії** відбувається істотне переселення людей, що впливає на соціальну сферу, політику, релігію, екологію. Усе це деформує поняття держави, її території, незалежності. Використовуючи міграцію, ті ж таки терористи також мігрують територіями, що дестабілізує розвиток держав. Держава вступила в період докорінних трансформацій.

В **інформатиці** здійснюються найбільші перетворення, які розмивають поняття держави з її кордонами, економікою, соціальною сферою і т. ін. Формується глобальний ринок товарів, робочої сили, розвивається інтернет-торгівля, формується мережева, цифрова економіка. Розвиток штучного інтелекту набуває глобальних масштабів. У результаті розвитку інформаційної сфери та комп'ютерної техніки й технології здійснюється впровадження штучного інтелекту (мікрочипів) у мозок людини, народжується нова людина-кіборг, яка значно посилює свої інтелектуальні, але не духовно-моральні можливості. Крім того, інформатизація негативно впливає на інтелектуальний розвиток людини: у неї погіршується пам'ять,

зменшуються мисленнєва потужність мозку. У цьому контексті відсутні науково обґрунтовані висновки про негативний вплив розвитку інформатизації на людину, народження окремих «кіборгів» із впливом на державу, громадянське суспільство, соціокультурну сферу. На сучасному етапі мають бути адекватними обґрунтування змін, що будуть результатом переходу від «зачарованої душі» до «оцифрованої».

У **технології та техніці** здійснюються кардинальні зміни. Працівники замінюються роботами на всіх напрямках діяльності людства. Це призводить до витіснення людини роботами, що призведе до катастрофічних змін у соціальній сфері, оскільки створить загрозу соціальної стабільності державного устрою.

Найбільший виклик державі створює **корупція**. Вищенаведені проблеми негативно впливають на державу, мають відносно зовнішній вплив, тоді як корупція зсередини руйнує державу. Так звана «боротьба» проти корупції завдала найбільшого удару по державності України, адже знецінила довіру своїх громадян і міжнародної спільноти до можливостей боротися за нормальне життя. Замість ліквідації корупції весь світ спостерігає за її процвітанням в Україні. Корупція на державному рівні фактично інституціоналізована [2]. Інституціональне сходження корупції в Україні здійснено за «допомогою» та «рекомендаціями» європейських інститутів.

Початок цього руху поклало введення на різних рівнях держави уповноваженого із запобігання та боротьби проти корупції. Однак жодних позитивних результатів це не принесло. Надалі було введено спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції – органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції. На боротьбу проти корупції витрачаються значні кошти, що використовуються в умовах їх тотального дефіциту.

Однак ці законодавчі «нововведення» позитивних результатів не принесли, натомість корупція продовжує поширюватися. Це закономірно призводить до «посилення» боротьби проти основної хвороби у взаємодії держави і громадянського суспільства.

Здійснимо прогноз щодо дальшої «боротьби» державної влади проти корупції. У наш час на серйозному міжнародному рівні обговорюється питання про утворення антикорупційного суду. Однак це «нововведення» також ні до чого не призведе. Тоді для «боротьби» з корупцією, мабуть, будуть пропозиції утворити антикорупційний Кабінет Міністрів України, провести вибори в антикорупційну Верховну Раду. Однак і це ні до чого не призведе, оскільки зусилля держави спрямовуються не на трансформацію влади, включення до цього процесу громадянського суспільства, а на апаратну, адміністративну «боротьбу» з корупцією. На черзі у сфері боротьби з корупцією в Україні на міжнародній арені будуть пропозиції утворити антикорупційний Європейський Союз, антикорупційну Організацію Об'єднаних Націй. Однак і це ні до чого не призведе, що, зрештою, зумовить потребу звернення ООН про боротьбу з корупцією в Україні до інопланетян, і так буде до дурної безкінечності.

Таким чином, закономірністю наявної «боротьби» проти корупції є означена «дурна безкінечність», що зумовлено тим, що боротьба з корупцією в Україні здійснюється самими корупціонерами. Основний суб'єкт боротьби з корупцією – громадянське суспільство – виключений з цього процесу. Корупція розглядається як явище юридичне, соціальне, адміністративне, політичне, але явище абстрактне. Відсутній конкретний суб'єкт корупції. Невідомо проти яких конкретно суб'єктів здійснюється боротьба. Корупція в органах державної влади в принципі не може бути без керівництва. Мають бути названі корупціонери, посади, а не абстракції типу «корупція в органах державної влади».

Ці та інші проблеми засвідчують потребу здійснення концептуальних змін у науковому обґрунтуванні методів взаємодії держави і громадянського суспільства.

Сучасна модель взаємодії побудована на наздоганяльних методах. Це продовжується вже багато століть. Як свідчить історія, становлення, розвитку держав, їх функціонування здійснюється на основі спроб і помилок. У багатьох моделях розвитку і занепаду держав простежується один сценарій: державна влада тієї чи іншої держави здійснює свою діяльність на основі насилля над своїм народом, причому в конституціях цих держав можуть бути зафіксовані права народу, констатується влада народу, стверджується, що єдиним джерелом влади є народ і т. ін. Однак інструментів гарантування статей Конституції державна влада не забезпечує. Тому в багатьох моделях становлення, розвитку, занепаду держав взаємодія держави і громадянського суспільства розвивається стихійно, хаотизовано, конфліктно.

У взаємодії держави і громадянського суспільства є два шляхи: перший – держава будує взаємовідносини через установа паритету між державою і суспільством. У державі і суспільстві утворюються противаги для того, щоб жодна зі сторін не могла узурпувати владу. Другий будується на наздоганяльних принципах, що призводить до таких сценаріїв: за одним зміст і характер взаємодії держави і громадянського суспільства в країні формує влада, що закінчується диктатурою чиновників. Однак це не здійснюється безкінечно. Закономірно починає «працювати» другий сценарій – зміст і характер взаємодії держави і громадянського суспільства в країні формує «активна» частина громадянського суспільства. У першому і в другому сценаріях взаємодія влади і суспільства здійснюється на основі спроб і помилок, хаотично, а зміни здійснюються під тиском громадянського суспільства і революційних змін.

Причини змін взаємодії держави і громадянського суспільства в історії уже відомі: **низи не хочуть жити по-старому, а верхи не можуть.** У результаті старі відносини між державою і громадянським суспільством ламаються, старий державний устрій під хаотичним натиском громадянського суспільства знищується, а на його руїнах будується новий. Така модель призводить до механічної трансформації взаємодії «держава – громадянське суспільство», що, як правило, призводить до повторення вже чинних моделей взаємодії з усіма їх вадами і «пророками» (типу: «Ми наш, ми новий світ побудуємо... Хто був нічим...»). Старий позитивний досвід знищується, натомість новий позитивний досвід набувається через значні втрати і тривалий час. У результаті процес трансформації взаємодії держави й суспільства побудований на «граблезнавстві», тобто запускається процес повторення минулих помилок, негативний вплив яких збільшується. Замість позитивних наслідків революції у взаємодії держави та громадянського суспільства ситуація лише погіршується. Цей процес відтворення дурної безкінечності у взаємовідносинах основних суб'єктів історії слід зупинити, що потребує детального аналізу змісту сучасних процесів у державі, суспільному виробництві, світі.

Зміни в тому чи іншому суспільстві, швидкість суспільних процесів вимірюються швидкістю руху капіталу. Сьогодні ця швидкість дорівнює швидкості мережі Інтернет. На основі платежів через Інтернет здійснюються значні обсяги руху капіталу. Це свідчить про те, що трансформація змін між державою (владою) і суспільством також здійснюється зі швидкістю мережі Інтернет, тобто миттєво. Звичайно, миттєвість ця умовна, але швидкість змін в історичному вимірі реально миттєва.

У цих умовах виникає питання: як забезпечити адекватний ефективний розвиток взаємодії моделі «державна влада – громадянське суспільство»? Цілком очевидно, якщо будувати управління процесом взаємодії – наприклад, у режимі реального часу, то це також буде негативно впливати на



процеси державотворення, адже потрібні управлінські рішення будуть постійно запізнюватися. У цих умовах є один вихід: для того щоб забезпечити неконфліктний розвиток взаємодії моделі «держава – громадянське суспільство», потрібно переходити від наздоганяльного до випереджального методу формування взаємовідносин.

Історія революційних змін у відносинах основних суб'єктів історії (держави і громадянського суспільства) нагромадила достатньо практичного досвіду для прогнозування майбутніх проблем і розроблення надійних механізмів їх зняття. Для обґрунтування цієї тези достатньо поставити таке запитання: «Що нового приносять сучасні революції (малі, великі, троянд, парасольок і т. ін.) у змінах відносин між державою і громадянським суспільством?». Сценарії цих так званих революцій відомий: використання реальних проблем, формування протестного руху громадянського суспільства, підступність, провокації, міжнародний вплив, підміна понять, низька професійність учасників, які помножені на нові можливості інформаційних технологій впливу на «масу, натовп», роблять революції в історичному вимірі миттєвими.

У цьому контексті виникає питання вибору правильного шляху трансформації, що можливо лише на основі високого професіоналізму, акме-рівня, а не тільки революційної доцільності. Кожен суб'єкт відносин має ефективно займатися своєю справою. Проблема полягає в тому, щоб установити тих, хто буде займатися в державі і громадянському суспільстві процесами трансформації їх взаємодії. Це докорінне питання, що потребує вирішення. У цьому процесі важливо знати, що події відбуваються лише в одному напрямку, зворотного шляху немає. Треба тільки не повторювати помилок у майбутньому, але якщо подія відбулася, то це назавжди. Життя не можна прожити спочатку як «чернетку», а потім «переписати начисто», особливо у відносинах «держава – громадянське суспільство».

Під час будівництва взаємодії цих суб'єктів наслідки дії принципу «спочатку на чорнову» є катастрофічними і незворотними. Наприклад, як уже зазначалося, назавжди втрачено 7% реліктових земель від Чорнобильської катастрофи, оскільки період напіврозпаду радіоактивних речовин триває 24 тисячі років. Утрата території (понад 7%) під сміттєзвалищами – також назавжди. Можна переробити сміття, але відновлення природного комплексу буде здійснюватися впродовж десятків тисяч років.

Чинну модель взаємодії «держава – громадянське суспільство» побудовано на циклі «початок-розвиток-суперечності-революція-новий розвиток». У цьому циклі відомі методи перетворення: старе заперечується новим на основі революцій. Як відомо, революцію планують генії, здійснюють фанатики, а користуються її плодами пройдисвіти. Однак знання цієї історичної правди молодих громадян України нічому не вчить: зміна взаємодії відносин «держава – громадянське суспільство» революційним шляхом здійснюється періодично: історія повторюється в циклах дурної безкінечності.

Оптимальна модель взаємодії «держава – громадянське суспільство» має будуватися на синергетичній, завершеній, досконалій системі, у якій на превентивних засадах передбачаються можливі проблеми та завчасно розробляються адекватні системи гарантій від їх негативного впливу. Вона має форму циклу, яка включає послідовність подій і станів відповідної суспільної системи, що регулярно повторюється, її раціональна організація забезпечує прогнозування проблем на всіх підготовчих етапах, вчасну корекцію вхідних параметрів у режимі реального часу, розроблення інструментів завчасного зняття проблем і зумовлює такі етапи: методологічний, аналітичний, етап формування мети, етап прогнозування бажаних і можливих результатів, етап встановлення суб'єктів та об'єктів, етап інвентаризації наявних і встановлення необхідних ресурсів для

досягнення поставленої мети, етап формування рушійних сил, етап розроблення стратегії й тактики досягнення поставленої мети, етап формування системи гарантій реалізації стратегії й тактики, етап розроблення методики оцінювання ефективності процесу досягнення поставленої мети.

У межах цієї статті неможливо розглянути всі етапи, які детально описано в багатьох публікаціях [напр., 3, с. 276-327; 4; 5, с. 10-188; 6, с. 162-172; 7, с. 153-157; 8]. Ми зупинимося на деяких пунктах превентивного методу.

Формування превентивного методу управління взаємодією влади і суспільства утворює систему методологічних гарантій стабільного функціонування держави, що забезпечують від безкінечного повторення одних і тих самих глухих кутів.

Безконфліктні відносини суб'єктів (влади і громадянського суспільства), коли кількісні зміни господарського розвитку переходять у нову якість без революцій і конфліктів, мають будуватися на бінарних принципах свободи та відповідальності, справедливості та ефективності [4, с. 64]. Провідною проблемою є зняття невизначеностей міри співвідношення цих принципів по вертикалі та горизонталі та її оптимізації, які наведені на рис. 1.



Рис. 1. Матриця бінарних принципів відносин суб'єктів державної влади і громадянського суспільства<sup>1</sup>.

Ці принципи ми називаємо бінарними тому, що вони діють тільки разом у певному співвідношенні, яке має бути побудоване на відповідній мірі та характеризує рівень цивілізаційного розвитку відносин влади і громадянського суспільства. Провідним принципом, що зумовлює інтегративну взаємодію влади і громадянського суспільства, є принцип свободи. На його базі здійснюється функціонування держави з усіма суб'єктами. Це найбільш таємничий принцип, осмислення якого всіма суб'єктами відносин у суспільстві утворює стабільність розвитку, гармонію взаємодії, щастя жителів. Діяльність суб'єктів взаємодії не може бути довільно обмежена ні з боку держави, ні з боку ринку. Крім того, функціонування одного принципу за рахунок іншого неможливе без зниження загального ефекту їх взаємодії.

Принцип свободи реалізується через бінарний принцип – принцип відповідальності суб'єктів господарювання по вертикалі (влада – громадянське суспільство – громадянин) і по горизонталі (громадянин – громадянин). Від рівня відповідальності суб'єктів залежить безконфліктність тієї чи іншої держави. Вирішальною перевагою ринкової системи господарювання є безпосереднє включення кожного суб'єкта господарювання у відносини відповідальності\*, особливістю їх є неможливість її абсолютизації та концентрації на одному з суб'єктів господарювання (наприклад, державі або одного з суб'єктів ринку) або самоусунення від неї призводить до командно-адміністративної економіки та фактичного усунення інших суб'єктів від забезпечення соціально-економічної ефективності виробництва. Самоусунення

---

<sup>1</sup> Свобода – можливість вияву суб'єктом своєї волі в умовах усвідомлення законів розвитку природи і суспільства [9, с. 1109] Відповідальність – покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова [9, с. 136] Відповідальність – це гарантоване виконання кожним суб'єктом суспільного господарювання функцій, обов'язків, завдань. За їх невиконання суспільство має застосовувати санкції (*прим авт.*). Ефективність – отримання потрібних результатів [9, с. 268] Справедливість – людські відносини, дії, вчинки, що відповідають морально-етичним і правовим нормам [9, с. 1180].

\*Відповідальність – це гарантоване виконання взятих або наданих повноважень та обов'язків. За невиконання обов'язків застосовуються адміністративні, фінансові, кримінальні тощо санкції.

від відповідальності (гарантованого виконання своїх обов'язків) окремих суб'єктів господарювання спричиняє, наприклад, дальшу тінізацію економіки, що спостерігається в Україні, коли через виключення ресурсів з офіційного обігу зменшується потенціал суспільного розвитку.

Свобода суб'єктів реалізується й через інші форми та чинники, але її реалізація кожним суб'єктом неможлива за рахунок зменшення свободи господарської поведінки інших суб'єктів, що потребує дотримання принципу відповідальності перед ними. Кожний суб'єкт включається у відносини відповідальності через досягнення ним суспільно необхідної ефективності його діяльності.

Безконфліктність взаємовідносин «державна влада – громадянське суспільство» має забезпечуватися на основі міровизначення свободи та відповідальності, справедливості та ефективності.

С. Кримський вважав, що міровизначення характеризує наукову раціональність як альтернативу дилетантизму. Із сучасного погляду, міра має не лише кількісно-якісні, а й ціннісні аспекти, постає не лише як єдність якості та кількості, а як норматив будь-якої діяльності, основа гармонії і доцільності в моделюванні людини та її світу [10, с. 99]. На рис. 1 показано, що оптимальність взаємодії свободи та відповідальності, ефективності та справедливості залежить від «часу, місця, міри, особистості» (Г. Сковорода), влади, суспільства.

Справді, ефективність взаємодії свободи та відповідальності, справедливості й ефективності суб'єктів «державної влади і громадянського суспільства» залежить від часу, епохи цієї взаємодії, коли здійснюється взаємодія. Кожного часу суб'єкти взаємовідносин мають свої уявлення про ступені свободи і форми відповідальності. Так, у 1930-1940 рр. (час) у СРСР (місце) громадянин отримував строк ув'язнення за «три колоски», взяті з поля, оскільки діти вмирають з голоду (міра санкцій), а сьогодні корупціонери розікрали багатства України, все, що працювало,

зруйнували, але вони перебувають при владі без остраху отримати за це санкції від громадянського суспільства. Таким чином, потрібно враховувати всі проблеми, що нагромадилися від минулих дій означених суб'єктів, і розробляти механізми їх зняття.

Неврахування проблем минулого, що відбувається з різних причин (низької кваліфікації, невідповідної (відсутньої) освіти, політичних амбіцій, кримінальні дії (корупція) закономірно призводять до ще більших конфліктів між громадянським суспільством і державною владою.

Таким чином, для безконфліктної взаємодії державної влади і громадянського суспільства на перше місце виходить високий професіоналізм державних службовців, які орієнтуються в історичних параметрах часу, місця, міри, особистості.

Професіоналізм державних службовців сьогодні в Україні реалізується в земельній сфері. Ідеться про ухвалення рішення про введення в ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення. Це рішення буде впливати на характер розвитку України у XXI столітті.

Професіональний підхід у цій сфері має відповісти на багато питань, одним із яких є базові поняття – наприклад, земля як товар, що призначений для купівлі-продажу. Відповідь не це запитання лежить у розкритті характеристики, що таке товар. У теорії товар – це продукт праці, призначений для обміну шляхом купівлі-продажу. Земля не є продуктом праці, а отже, не може бути товаром за визначенням. Якщо землю сільськогосподарського призначення буде введено в ринковий обіг, то це буде негативно впливати на ринкову економіку в майбутньому.

Ідеться про введення в ринковий обіг надлишкових (щодо вартості товарної маси) грошових коштів, що призведе до великих темпів інфляції не лише в Україні. Ідеться про стабільність долара і євро. Ціна гектара землі в Європі – від 30 000 євро і більше. Загальна вартість земель сільськогосподарського призначення буде становити близько 900 млрд.

доларів. Уведення в обіг додаткової кількості грошей негативно вплине на курс долара, і не тільки долара, а й гривні. Гроші знеціняться. У результаті громадяни, які продадуть землю, залишаться без землі і без грошей. Знову складеться революційна ситуація.

Цей сценарій стане можливим, коли землю будуть продавати за європейськими цінами. Водночас уже сьогодні покупці пропонують за гектар від однієї до трьох тисяч доларів США, тобто в 10-30 разів меншу ціну. Отже, розгляд впливу на ситуацію в суспільстві й державі тільки одного чинника (земля – не товар) – уведення в ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення – в Україні призведе до революційної ситуації. Зрештою Україну чекає нова (безкоштовна), але конфліктна націоналізація всіх земель з усіма негативними міжнародними наслідками.

Обґрунтування потреби введення в ринковий обіг земель сільськогосподарського призначення тим, що в сільське господарство буде залучено додаткові інвестиції і це поліпшить ситуацію на ринку сільськогосподарської продукції, також не витримує професійного аналізу ситуації в цій сфері. Наприклад, приватизація аптек мала на меті поліпшити ситуацію з доступом до медикаментів населення. Сьогодні, після проведення приватизації аптек, про доступ до ліків громадян уже не йдеться. Ліки є, але їх ціна не відповідає доходам основної маси громадян. Ціни на ліки вирости в десятки разів. Аналогічно будуть підвищені ціни на продукцію сільського господарства. Позитивного сценарію не передбачається, оскільки в країні тотальної корупції відсутні будь-які регулятори діяльності монополій на ринку сільськогосподарської продукції.

Інші чинники також свідчать про негативний вплив уведення земель сільськогосподарського призначення в ринковий обіг. Земля має сакральне значення не лише як територія держави, але і як мала батьківщина. Ідеться про те, що земля, яку має Україна, – це дарунок Бога, який потрібно ретельно оберігати. Торгівля таким дарунком обов'язково призведе до

катаклізмів у відносинах між державною владою і громадянським суспільством. У разі введення в товарний обіг земель сільськогосподарського призначення Україна може зникнути як держава. Сьогодні такий сценарій більш вірогідний, ніж сценарій залучення додаткових коштів у сільське господарство для поліпшення ситуації.

Однак рішення будуть ухвалюватися людьми, які не будуть читати праці аналітиків-професіоналів, а якщо і будуть, то захочуть перевірити, чи відбудеться це насправді. Скажемо відповідально: перевіряти не потрібно, оскільки негативний сценарій при введенні земель сільськогосподарського призначення в товарний обіг в Україні буде обов'язково.

Вище наведено тільки кілька чинників, що за означеними сценаріями будуть впливати на утворення революційної ситуації у відносинах «держава – громадянське суспільство». Перехід планування взаємодії між означеними суб'єктами на превентивний метод зменшить ризики революційних ситуацій. Це єдиний шлях планування безконфліктного майбутнього.

Провідну ланку в безконфліктних відносинах «державна влада – громадянське суспільство» має виконувати система противаг: державна влада контролює громадянське суспільство, а громадянське суспільство адекватно контролює державну владу. Сьогодні цей процес хаотичний, суб'єктивний і конфліктний. Конфліктність утворює методи й механізми, що застосовує державна влада для управління громадянським суспільством. Основним змістом цих механізмів є тиск (силовий, політичний, фінансовий, адміністративний, кримінальний). Відповідно – і громадянське суспільство також використовує силові методи. У результаті здійснюється силове протистояння державної влади і громадянського суспільства, що з високим ступенем вірогідності може перерости у відкрите силове протистояння.



Формування безконфліктних відносин державної влади і громадянського суспільства має будуватися на системі гарантій, що мають забезпечити державний устрій від узурпації влади громадянським суспільством і державною владою.

Сьогодні політичні сили як організована частина громадянського суспільства, використовуючи реальні проблеми господарського розвитку через революційні виступи (проти корупції, високих тарифів, порушення прав людини тощо), захоплюють державну владу і стають керівниками Верховної Ради, уряду, силових структур. У результаті силового захоплення влади ситуація в суспільстві, політиці, економіці, інших сферах стає ще гіршою. Громадянське суспільство знову може організувати силове захоплення влади. Ситуація повторюється, дурна безкінечність торжествує.

Превентивне управління відносинами «державна влада – громадянське суспільство» забезпечує безконфліктний розвиток цих суб'єктів на основі управлінського циклу через розроблення гарантій на всіх вищеназваних етапах. Основним змістом гарантій на кожному етапі циклу є передбачення майбутніх проблем взаємодії держави і громадянського суспільства і розроблення механізмів їх завчасного зняття.

**Висновки з даного дослідження.** Сучасні динамічні зміни в економіці, громадянському суспільстві, техніці, технології, інформатиці, міжнародних відносинах здійснюються в умовах постійних викликів (проблем, загроз, випробувань для існування національних держав) у різних галузях національного господарства й потребують переходу від наздоганяльного методу управління до превентивного.

Виклики існуванню національної держави здійснюються в таких сферах:

1. В економіці: народжується нова економіка, трудова теорія вартості товару заміщується цифровою, мережевою (без прив'язки до витрат певної держави), формуються глобальні ціни на продукцію; революційні

зміни в енергоносіях: газ, вугілля, нафта як енергоносії замінюються новими джерелами енергії (сонячна, вітрова, енергія морів і океанів, енергія воднева тощо). Одноосібно жодній державі неможливо перейти на нові джерела енергії. Ринки товарів і послуг окремих держав зникають і народжуються глобальні ринки (мережа Інтернет); народжуються нові (без прив'язки до певної держави) світові валюти (криптовалюти: біткоїн та ін.).

2. В екології: глобальні зміни клімату сягають нових масштабів: забруднення довкілля від діяльності людини сягає загрозливих масштабів; відходи ядерної енергетики (атомні електростанції, ядерна зброя); збільшуються масштаби екологічного забруднення, зменшується продуктивна територія національних держав. У цих умовах жодна країна одноосібно не може очистити природне середовище.

3. У демографії: здійснюється значна міграція, що впливає на соціальну сферу, політику, релігію, екологію; здійснюється й міграція терористів на інші території. Усе це змінює поняття держави, її території, незалежності.

4. В інформатиці: формується мережева, цифрова економіка; формується глобальний ринок товарів, робочої сили, розвивається інтернет-торгівля; здійснюється інтеграція штучного інтелекту, інформаційних технологій, мозку людини, народжується нова людина-кіборг, людина оцифровується. Усе це призводить до руйнування поняття держави з її кордонами, економікою, соціальною сферою і т. ін.

5. У техніці й технології: здійснюються кардинальні зміни: працівники замінюються роботами на всіх напрямках господарської діяльності; катастрофічно змінюється соціальна сфера. Усе це створює загрозу соціальної стабільності державному устрою.

6. Найбільший виклик існуванню держави й безконфліктному розвитку створює корупція: непрофесіоналізм, відсутність волі панівного класу завдали найбільшого удару по державності України; довіра громадян і міжнародної спільноти до існуючої влади знецінена; корупція в Україні

фактично інституціоналізована. Численні органи з «боротьби» проти корупції, що сьогодні утворені, та ті, які ще будуть утворені, будуть «боротися» так, щоб для них завжди була робота, причому з високою оплатою їхньої праці. Україну чекає боротьба проти органів, що «борються» проти корупції. Імітація боротьби проти корупції підтверджується тим, що громадянське суспільство фактично не бере участі в цій боротьбі.

7. Трансформація відносин «держава – громадянське суспільство» має зупинити дурну безкінечність, в основі якої лежить конфліктний спосіб розв'язання проблем господарського розвитку. Це можна зробити через перехід від трансформації відносин шляхом спроб і помилок до превентивного методу планування соціально-економічного розвитку, розроблення циклу, який включає послідовність подій і станів відповідної суспільної системи, що регулярно повторюється, її раціональна організація забезпечує прогнозування проблем на всіх підготовчих етапах, вчасну корекцію вхідних параметрів, з урахуванням викликів, загроз, випробовувань сьогодення в режимі реального часу, розроблення інструментів завчасного зняття проблем.

**Перспективи подальших розвідок.** Перехід на превентивний метод формування взаємодії «держави і громадянського суспільства» утворить гарантії їх безконфліктного розвитку, що й стане предметом наших наступних досліджень.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011.
2. Закон України. Про запобігання корупції (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056). [zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18).
3. Місцеве самоврядування в Україні: євроінтеграційний шлях: колект. моногр. / за ред. Р.М.Плюща. – К.: РІДНА МОВА, 2016. – 808 с.
4. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні. – К.: НАДУ, 2008. – 300 с.
5. Інноваційно-інвестиційний розвиток суспільства: навчальний посібник / кол. авт.: Михненко А.М. (кер. авт. кол.), Мартиненко В.Ф., Кравченко С.О. та ін. – К.: Укр. Січ, 2014. – 332 с. (с.10-188).

6. Запобігання та протидія корупції: навчальний посібник / за ред. проф. Михненка А.М. // А.М. Михненко, О.В.Руснак, А.М. Мудров та ін. – 4-е вид., перероб. і доповн. – К.: ДННУ «Акад. фін. Управління», 2013. – 666 с. (с.162-172).
7. Мартиненко В. Ф. Методика проведення громадської антикорупційної експертизи / Дні інформаційного суспільства-2013: матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю, К.: 20-21 травня 2013 р. / Упоряд. М.М.Малюга; за заг ред.. д. держ. упр., проф. Н.В. Грицяк. – К.: Вид-во НАДУ, 2013. – 377 с. (авт. с. 153-157).
8. Мартиненко В. Ф. Роль взаємодії суспільства та влади у розвитку сучасної цивілізації. Русійні сили суспільного розвитку / Механізми взаємодії суспільства та влади: підручник / кол.авт: Михненко А.М. (кер. авт.кол.), Кравченко С.О., Мартиненко В.Ф. та ін. – К.: НАДУ, 2013. – 210 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. - 1440 с.
10. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.

**Statement of the problem.** The formation of non-conflict relations between state power and civil society must be based on a system of guarantees that should ensure the state structure of the usurpation of power by civil society and state power.

**Urgency.** Today, political forces as an organized part of civil society, using real problems of economic development through revolutionary speech (against corruption, high tariffs, violation of human rights taken together) seize state power and become leaders of the Verkhovna Rada, the government, and security forces. As a result of power grabbing power, the situation in society, politics, economy, and other areas is even worse. Civil society can once again organize a power seizure of power.

**The purpose of the article** – to analyze the threats and challenges faced by Ukraine in the field of relations between the authorities and civil society.

**Our task was to study** various problems that determine the need for transition from over-the-counter management to preventive.

**Summary.** Non-conflict relations between actors (government and civil society), when quantitative changes in economic development move into a new quality without revolutions and conflicts, must be built on binary principles of freedom and responsibility, justice and efficiency.

The formation of a preventive method for managing the interaction of power and society forms a system of methodological guarantees for the stable functioning of the state, which ensure the endless repetition of the same deaf angles.

Conflict-free relationship between government and civil society - civil society must be ensured on the basis of the definition of freedom and responsibility, justice and efficiency.

The leading link in the non-conflict relations is the state government - civil society must carry out a counterbalance system: state power controls civil society, and civil society adequately controls state power.

The transition to a preventive approach will reduce the risks of revolutionary situations. This is the only way to plan a non-conflict future.

**Conclusions and outcomes.** Thus, for the non-conflict interaction of state power and civil society, the high professionalism of civil servants who are guided by the historical parameters of time, month, degree, personality is the first place.